

СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Впродовж тривалого часу спостерігається тенденція до поступового підвищення якості продукції. Цей процес є об'єктивним наслідком закону зростаючих потреб. Водночас вказана тенденція на окремих проміжках часу не завжди проявляється через існування особливого взаємозв'язку обсягу пропозиції продукції і вимог споживачів до її якості. В умовах дефіциту, коли попит випереджає пропозицію, вимоги до якості продукції часто істотно знижуються. А з насиченням ринку продукцією її якість виходить на перший план, всезростаючі вимоги до неї поступово стають однією з основних рушійних сил виробництва.

Загалом Україна за період державної незалежності послідовно здійснює перехід до міжнародних та європейських стандартів. Наприклад, у 1996 р. були запроваджені Класифікація видів економічної діяльності (ДК 009-95) та Класифікатор професій (ДК 003-95). У 2001 р. стандарти серії ISO (9000 та 14000) були визнані як ДСТУ. У 2003 р. Законом України був прийнятий Статут FAO OUN, у 2006 р. – Європейська соціальна хартія тощо. Практично усі міжнародні та європейські екологічні декларації (хартії тощо) були ратифіковані Законами України. Тут слід нагадати ще й про рекомендації Міжнародної організації праці (МОП). Україна, як член ООН, зобов'язана виконувати рішення відповідних її підрозділів, у т.ч. з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), рекомендацій Європейської економічної комісії (ЄЕК) ООН про міжнародні договори щодо зустрічної торгівлі (1989 р.) то про спрощення процедуру міжнародної торгівлі (2001 р.). Згідно із Законами України, також вона приєдналася до цілого ряду міжнародних договорів з торгівлі: Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг та про міжнародний фінансовий лізинг (2006 р.). Проте системного втілення у практику господарювання усі ці акти поки що не отримали. Цим, безперечно, актуалізуються спеціальні дослідження з приводу з'ясування дійсних причин стримування процесу адаптації законодавства України до міжнародних та європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень. Питання забезпечення якості продукції сільськогосподарських підприємств є предметом наукової дискусії багатьох вчених. Проте, оскільки вимоги до якості продукції постійно змінюються в бік їх посилення та у зв'язку з інтеграцією України до ЄС, доцільно провести дослідження системи гарантування якості вітчизняної сільськогосподарської продукції у відповідності до міжнародних вимог.

Мета статті. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку гарантування якості сільськогосподарської продукції.

Викладення основного матеріалу. Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств починається із перегляду підходів до забезпечення якості виробленої продукції. Сучасні підходи характеризують якість як універсальне і всеосяжне поняття, під яким розуміється не тільки якість продукції та послуг, які ми споживаємо, а й якість навколошнього середовища, якість людських стосунків, якість життя в цілому.

Якість продукції – це сукупність її властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства.

Сільськогосподарська продукція має різне цільове призначення. За цим критерієм вона класифікується на: сировину, проміжну продукцію і продукцію кінцевого споживання. До продукції кінцевого споживання відносять ту продукцію, яка завдяки своїм біологічним якісним характеристикам безпосередньо використовується для особистого споживання (свіжі овочі, фрукти, ягоди, незбиране молоко тощо). Продукція, призначена для подальшого використання в сільськогосподарському виробництві в наступних циклах відтворення, називається проміжною (насіння, садівний матеріал, корми). Сільськогосподарська сировина (сировинні ресурси) представлена тими видами продукції, які використовуються для промислової переробки (цукровий буряк, технічні сорти картоплі, значна частка зерна, льонопродукція, соняшник).

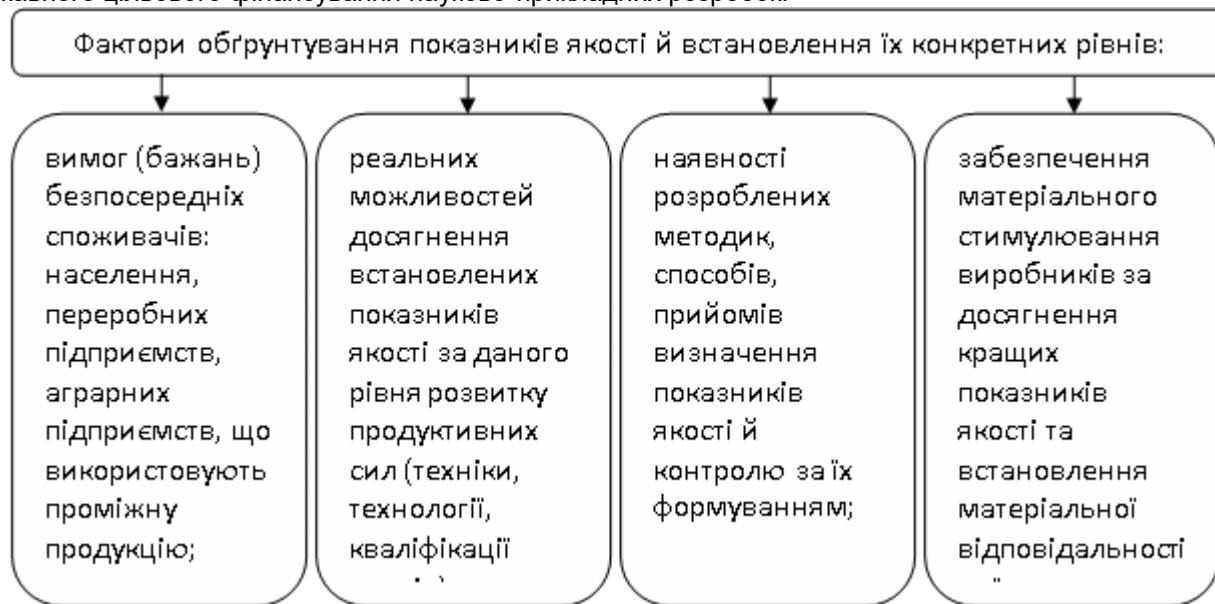
Кожному з типів продукції властиві свої показники якості. Під показником якості розуміють кількісний вираз однієї або кількох однорідних властивостей продукції, що задовольняють певні потреби споживачів стосовно її цільового призначення й умов використання. При обґрунтуванні показників якості й встановленні їх конкретних рівнів за певними видами продукції потрібно дотримуватися комплексного врахування 4 факторів (рис. 1).

Проблема посилення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції України на європейському продовольчому ринку актуалізується у зв'язку з приєднанням України до зони вільної торгівлі з ЄС, що може призвести до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту європейського

продовольства та продукції сільського господарства, зумовить поглиблення кризи в сільському господарстві і створить загрозу продовольчій безпеці держави.

Про низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на європейському продовольчому ринку свідчать: низька ефективність цієї галузі порівняно з іншими країнами; невідповідність структури українського експорту попиту країн ЄС на сільськогосподарську продукцію; невелика частка підприємств, сертифікованих згідно з міжнародними стандартами.

Значною мірою перешкоджають зміцненню конкурентоспроможності такі чинники, як: низький рівень розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи; нерозвиненість інфраструктури галузі сільського господарства; недостатня гармонізація українських стандартів якості з міжнародними; недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок.

Джерело: розроблено автором з використанням [1].

З урахуванням існуючих проблем видається доцільною реалізація заходів за такими основними напрямами, як: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно зі стандартами ЄС; налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; посилення кооперації господарств населення – виробників сільськогосподарської продукції; налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами.

Необхідною умовою виходу на міжнародні ринки є наявність у виробника сертифіката відповідності, що засвідчує відповідність продукції вимогам міжнародних стандартів ISO серії 9000, які стрімко поширюються в світі і регулюють єдині всесвітні вимоги до систем якості підприємств-постачальників. Складається така ситуація, що підприємства, які не мають сертифікат на систему якості, підтверджуючи тим самим її відповідність стандартам ISO серії 9000, залишаються майже без шансів на укладання більш-менш пристойного контракту і на участь у міжнародних тендерах, а їх товар оцінюється на світовому ринку в декілька разів дешевше.

Крім того, потрібно враховувати, що забезпечення якості відповідно до стандартів ISO серії 9000 – це умова необхідна, але не завжди достатня для гарантії конкурентоспроможності товару, оскільки багато підприємств й далі вдосконалюють виробництво з орієнтацією на випуск товару з ще кращими якісними параметрами, ніж цього вимагають вказані стандарти.

Абревіатуру ISO давно сприймають як синонім гарантії високої якості. Однак споживач не завжди обізнаний про переваги продукції підприємства, що сертифіковане за стандартами ISO.

ISO – це абревіатура, яка походить від англомовної назви Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization). Міжнародна організація зі стандартизації розробляє стандарти, дотримання яких гарантує, що продукти та послуги є безпечними, надійними й якісними, а виробничі процеси побудовано на використанні максимально ефективних ресурсів із мінімальним впливом на навколишнє середовище. Стандарти ISO розроблені для різноманітних сфер, серед яких: управління якістю, екологічна безпека, енергетичний менеджмент та ін.

Більшість стандартів ISO використовують у багатьох країнах світу, в т. ч. й в Україні. Українська національна версія стандартів називається ДСТУ ISO.

Стандарти ISO важливі для споживачів. В першу чергу, наявність діючого на підприємстві сертифікату ISO дає впевненість у безпеці продукції, яку купує споживач. Ці загальноприйняті стандарти визначають виробничі характеристики й норми, згідно з якими повинна виготовлятися продукція. Саме завдяки стандартизації споживач може бути впевнений у належній якості продукції та її екологічності.

По-друге, у розробці стандартів беруть участь не лише виробники продукції, а й споживчі організації різних країн. Це означає, що продукти, які зйшли з конвеєрів сертифікованих підприємств, виготовлено із повним урахуванням усіх вимог покупців.

Це досить вагомі причини, щоб звернати увагу на наявність чи відсутність відмітки ISO на упаковках продуктів.

Усі стандарти ISO мають своє маркування, яке вказує на сферу його застосування. Цифри до двокрапки у назві стандарту зазначають до чого відноситься певний стандарт (якість, екологія тощо), а цифри після неї – на рік, у якому стандарт затвердили. Наприклад, підприємства компанії «ІНТЕР ФУД» сертифіковані за стандартами: ISO 9001:2008, ISO 22000:2005, ISO 14001:2004. Розшифруємо кожен із цих стандартів.

ISO 9001:2008. Один із найпопулярніших стандартів, розроблених Міжнародною організацією зі стандартизації. Він прийнятий у понад 170 країнах світу. ISO 9001 – це система управління якістю, сертифікація за якою гарантує, що підприємство може випускати продукцію на стабільному рівні якості та постійно його підвищувати. В Україні аналогом цього стандарту є ДСТУ ISO 9001:2009. Робота за принципами ISO 9001 означає, що компанія контролює якість на виробництві. Це мінімізує ризик отримання продукції невідповідної якості та перетворює роботу з поліпшення якості на фундамент виробничого процесу.

ISO 22000:2005. Це стандарт системи менеджменту у сфері безпеки продовольства та харчової продукції, який поєднує у собі вимоги ISO 9001 та принципи HACCP. ISO 22000 гарантує споживачам безпеку кінцевого продукту, оскільки під час його виробництва всі ключові фактори, включаючи мікробіологічні, хімічні та фізичні, перебувають під повним контролем підприємства. Сертифікація підприємства за даним стандартом гарантує споживачам безпеку сировини, домішок та компонентів, що використовуються під час виробництва. Вона також забезпечує впевненість у тому, що компанія контролює всі фактори ризику, які впливають на виробничий процес. Національним аналогом даного стандарту є ДСТУ ISO 22000:2007.

ISO 14001:2004. Входить до низки стандартів екологічного менеджменту. ISO 14001 – це перший крок компанії, що вирішила йти шляхом турботи про навколошнє середовище. Впровадження цього стандарту на підприємстві означає, що виробник прагне мінімізувати власний негативний вплив на навколошнє середовище. Національна версія стандарту називається ДСТУ ISO 14001:2006 «Система управління навколошнім середовищем».

Станом на жовтень 2013 р. фонд національних стандартів становив 27 тис. документів, з яких 7074 гармонізовано з міжнародними та європейськими, що становить 15 % загальної кількості міжнародних та європейських стандартів. Із прийнятих національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, 1340 стандартів, це стандарти, добровільне застосування яких може сприйматись як доказ відповідності продукції вимогам технічних регламентів, розроблених на базі директив ЄС. Розроблення таких національних стандартів є першочерговим завданням [2].

Висновки. Необхідно умовою повноцінного входження українських товарів сільськогосподарського виробництва на міжнародні ринки є розроблення стандартів щодо безпеки та якості харчових продуктів у ланцюгу «від лану до столу», впровадження міжнародної системи сертифікації і виробництва сільськогосподарської продукції Global GAP – «Good Agricultural Practice», яка ґрунтується на вимогах запобіжної системи HACCP – «Hazard Analysis and Critical Control Point» (аналізу небезпечних чинників і критичних точок контролю).

Література:

1. Олексенко Р.І. Якість-запорука підвищення конкурентоспроможності продукції / Р. І. Олексенко, Ю. О. Лопушанська, І. О. Краскова, С. С. Снежко. // Ефективна економіка. – 2012. № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
2. Мінекономрозвитку продовжує роботу з приведення національних стандартів у відповідність до світових вимог / Прес-служба Міністерства економічного розвитку і торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>